

Gyermekek az iskolában: Jóllét és azon túl - NN 125715 azonosító számú kutatás

Projektzáró beszámoló (2017.09.01 – 2023.09.30)

A projekt szakmai háttere

A szubjektív jóllét (subjective well-being, SWB) kutatása növekvő fontosságú téma mind gazdasági, mind társadalmi, mind politikai szempontból, különösen amióta a Joseph Stiglitz vezette kutatócsoport publikálta az ENSZ Közgyűlése elnökének felkérésére készült elemzésüket 2009-ben. Az un. Stiglitz jelentés központi gondolata, hogy a fenntartható fejlődés megvalósítása nem csak a gazdaság növekedésével, hanem a társadalom jóllétével is szorosan összefügg. Az oksági viszony a két tényező között folyamatos kutatás tárgya.

Miközben a felnőtt társadalomra vonatkozóan egyre több – objektív és szubjektív – jólléti kutatás készült, amelyek egyik fő érdeme éppenséggel a szubjektív jóllét fontosságának bizonyítása, a gyermekek között az ilyen kutatások ritkák. Vannak speciális, az ifjúságra irányuló felmérések, Magyarországon éppenséggel rendszeresnek mondhatóan, 2000 óta 4 évente, ahol a célcsoport a 15-29 éves fiatalok, vagyis a középiskolai tanulók és a fiatal felnőttek. A 2017.09.01 és 2023.09.30. között lefolytatott kutatás célcsoportját viszont a 8, 10 és 12 éves tanulók jelentették, vagyis alsó- és felső-tagozatos általános iskolai tanulókat vizsgáltunk, egy nemzetközileg kipróbált és bevált módszerrel. A kutatás tárgya pedig a gyermek-jóllét vizsgálata volt, vagyis egy olyan téma, amiről kevésbé álltak rendelkezésre átfogó információk, különösen nem országosan reprezentatív jellegű adatokra támaszkodva. Ráadásul a magyar gyerekek szubjektív jóllétére vonatkozó adatokat 35 ország több mint 90 ezer hasonló korú gyerekének adataival összehasonlítva dolgoztuk fel.

A kutatási témát, mint szociológiai kérdést határoztuk meg, alapvetően egy közvélemény kutatást végeztünk el, amihez olyan kérdőíves mérőműszert használtunk, amelyet ilyen korcsoportba tartozó iskolás gyerekekre vonatkozóan fejlesztettek ki. A kutatás az International Survey of Children's Wellbeing (ISCWeB) nemzetközi kutatás modelljét és gyakorlatát követte, kutatócsoportunk ebben a nemzetközi kutatásban vett részt, annak részeként. (<https://iscweb.org/>)

Eredeti pályázatunkban ilyen kutatási kérdéseket fogalmaztunk meg:

- Mit mutatnak a magyar 8, 10, 12 éves iskolás gyerekek válaszaik boldogságukat, biztonságérzetüket tekintve?
- Mennyire elégedettek a családi helyzetükkel, a szülői gondoskodással, amit kapnak, a lakáskörülményeikkel, az anyagi helyzetükkel?
- Elégedettek-e az iskolájukkal, tanáraikkal, osztálytársaikkal, tanulmányaikkal és ez min múlik?
- Mit gondolnak a baráti kapcsolataikról, szabadidejük eltöltéséről?
- Mivel tudjuk, hogy a magyar felnőtt társadalom szubjektív jólléte, boldogsága, elégedettsége nemzetközi mércével mérve más országoktól elmarad, a gyermek-jóllét esetében a magyar adatok ugyanígy vagy kevésbé különböznek majd a nemzetközi adatoktól?

Terepmunka

Úgy terveztük, hogy a kutatást a három gyermek-korosztály (8, 10, 12 évesek) reprezentatív mintáján végezzük el, véletlenszerűen kiválasztott iskolákban, véletlenszerűen kiválasztott gyerekek között. Ez a feladat azonban a vártnál több előkészületet igényelt. Első lépés volt az ISCWeB által rendelkezésünkre bocsátott angol nyelvű kérdőívek magyarra fordítása, adaptálása (fordítás és visszafordítás metódus), beleértve, hogy a tanulói kérdőív tervezett időtartama nem haladhatta meg egy iskolai tanóra idejét. Emellett, túllépve az ISCWeB szokásos gyakorlatán, kidolgoztunk egy szülői és két iskolai kérdőívet. Utóbbiakat az iskola igazgatója, illetve az osztályfőnök töltötte ki.

Sajnálatosan a vártnál hosszabb időt vett igénybe az iskolában történő adatfelvételre vonatkozó engedély, támogatás megszerzése. Ennek érdekében a Klebersberg Központ elnökét kerestük fel, akinek személyében változás állt be 2018-ban. Egy ilyen kutatás esetében kulcskérdés, hogy az iskola igazgatója hozzájáruljon ahhoz, hogy iskolájukban kérdőíves adatfelvétel történjen, amiben segítség a KK elnökének támogatása. Sajnos a kért támogatólevél Hajnal Gabriella akkori elnök asszonytól soha nem érkezett meg.

A várakozás során a kutatás első évében a szokásosnál nagyobb próbafelvételt végeztünk. Először Budapesten és Pest megyében 20 családnál próbáltuk ki a gyerek- és a szülői kérdőívet. Szempont volt, hogy ne magas státuszú családokban végezzük a próbát, a kérdőíveket értsék olyan szülők, akik nem diplomások, illetve az ő gyerekeik is. Ennek a próbának a fő célja tehát az volt, hogy a kérdések helyes megértését is ellenőrizzük, de a kérdőívek terjedelmének, időtartamának vizsgálata is cél volt. Ezt követően Budapesten és BAZ megyében 5-5 általános iskolában, minden kiválasztott iskola esetében mindhárom évfolyamon, tehát a 3., 5. és 7. osztályban egyaránt teszteltük a későbbi teljes adatgyűjtési folyamatot (tanulói, szülői, osztályfőnöki, igazgatói kérdőívek felvétele). A próba része volt az is, hogy a kutatáshoz kapcsolódóan természetesen a tanulók szüleitől is engedélyt kellett kérnünk, vagyis azt is teszteltük, hogy ez milyen arányú lemorzsolódással jár. Az öt budapesti iskolában a kiválasztott osztályokban a szülők kétharmada járult hozzá ahhoz, hogy gyerekük részt vehessen a kutatásban. BAZ megyében ennél jobb volt az arány, az itteni öt iskolában a kiválasztott osztályokban a szülők 80 százaléka adta meg a hozzájárulást.

Zajlott a mintavétel is, iskolamintát terveztünk, olyan szempontok szerint mint a területi reprezentativitás, az iskola mérete (tanulók létszáma, vannak-e párhuzamos osztályok az egyes évfolyamokon), illetve a várhatóan magasabb számú kiesett tanuló a szülői hozzájárulás hiánya miatt Budapesten. A mintavételt az ISCWeB szakértőivel is egyeztetnünk kellett.

A teljes adatfelvételre végül 2018 tavaszán került sor és a munka több hónapot vett igénybe, az utolsó lekérdezések a tanév végén, június elején történtek. KK elnöki támogatólevél hiányában a kérdezőknek nehezebb volt bejutni a kiválasztott iskolákba, többször nem is sikerült. Ez torzítást jelent az iskolamintában. Ha egy iskolában elindult a kutatás, ott ideálisan mindhárom évfolyamon (3. 5. és 7. osztályban) gyűjtöttünk adatokat. Első lépésként a kiválasztott osztály tanulói hazavitték a szülői engedélyt kérő levelet, valamint a kérdőívet a szüleiknek. Magára az adatfelvételre (csoportos önkitöltés az osztályban egy osztályfőnöki óra keretében a kérdezőbiztos irányításával) csak ezután kerülhetett sor és csak azoknak a tanulóknak a körében, akiknél visszaérkezett az engedély. A tanulók természetesen nem írtak nevet a kérdőívre, tanár nem volt jelen a kitöltés során, az anonimitás fontos eleme volt az adatfelvételnek.) Etikai szempontból aktív szülői engedélyezési gyakorlatot folytattunk, vagyis csak írásos szülői engedély esetén került sor a gyerek kérdésére. (Ha a szülő nem

válaszolt, ezt nem tekintettük beleegyezésnek.) Ez egy újabb torzítást jelent a tanulói mintában. Miközben az iskolai minta torzulását tudtuk követni, (milyen iskolák nem járultak hozzá a kutatáshoz – pl. az egyházi iskolák alulreprezentáltak), a tanulói torzítást nem ismerjük, nem tudjuk, hogy milyen társadalmi helyzetű szülők nem járultak hozzá, hogy gyermekük kitöltse a kérdőívet. Az egész folyamat, beleértve az osztályfőnöki és az igazgató kérdőívek begyűjtését és a szülői kérdőívek visszaérkezését, hosszadalmas eljárás volt, a kérdezők sokszor egy-két hetet is töltöttek egy-egy iskolában. (Megjegyezzük, hogy a nemzetközi kutatócsoporttal való kapcsolattartás alapján a hazai gyakorlat nem volt kivételes, sok más országban is beszámoltak adatfelvételi nehézségekről, ami a célcsoportot tekintve nem meglepő.)

A terepmunka során az adatfelvételi munkatársaknak összesen 119 iskolát kellett felkeresniük és ebből 44 nem vállalta a kutatásban való részvételt. Adatfelvételre így végül 75 iskolában került sor annak érdekében, hogy a célul kitűzött 3*1000 fős lekérdezés megvalósuljon mindhárom korosztály (8, 10, 12 évesek) esetében. Az elkészült 3*1000 fős SPSS file-okat az ISCWeB által küldött angol nyelvű template alapján alakítottuk át és küldtük ki. A magyar adatokat elfogadták és bekerült a nemzetközi adatbázisba. Ez az adatbázis az ISCWeB weboldalán ingyenesen hozzáférhető és a kutatói közösség számára elemezhető. Fontos szakmai eredménynek tekintjük, hogy ennek a nemzetközi adatbázisnak a létrejöttében közreműködtünk, hogy a jövőben is elemezhető magyar adatokat tettünk nemzetközileg is elérhetővé. <https://isciweb.org/the-data/access-our-dataset/>

Ugyanakkor a mintával és az iskolák, tanulók elérhetőségével kapcsolatos, fentebb említett problémák miatt a kutatás során keletkezett adatbázis nyilván nem tökéletes. (Ahogyan az ISCWeB nemzetközi adatbázisában szereplő más országok adatai sem azok; sőt valószínűleg más hasonló survey módszerrel gyűjtött adatok sem azok.) A magunk részéről a legtöbb, amit ezzel kapcsolatban tehattünk, hogy igyekeztünk maximális átláthatóságot biztosítani az adatokkal kapcsolatban. A közleményekben szerepelnek azok az elemzések (kéziratok), amelyek tartalmazzák a minta és az alapsokaság összehasonlítását iskolai és egyéni szinten, valamint bemutatják az adatok súlyozásának leírását is. Eszerint a nagyobb városokban több, a kisebb településeken kevesebb iskola került lekérdezésre, vagyis felülreprezentáltak a nagyobb, alulreprezentáltak a kisebb iskolák a mintában. Ez kihat a tanulók összetételére is. Az adatbázishoz ezért egy településtípus * iskolaméret kombinált súly készült mindhárom évfolyam (3. 5. és 7. osztály) esetében. Más vonatkozásban (pl. nemek szerint) nem volt szükség az adatok súlyozására. Iskolafenntartó szerint viszont az adatok inkább az állami iskolák tanulóinak jóllétéről tájékoztatnak, mivel kevés egyházi iskolában volt lehetőség adatfelvételre.

Eredmények

A kutatás keretében keletkezett adatokat két szinten dolgoztuk fel. Egyrészt készültek általános, áttekintő jellegű elemzések, másrészt készültek konkrétabb kutatási kérdésekre fókuszáló elemzések.

Általános eredmények

A nemzetközi kutatás részeként minden résztvevő országban egy országjelentés készült az eredményekről. Ezek szintén elérhetők online.

<https://isciweb.org/the-data/publications/country-reports/country-reports-of-the-third-wave-2016-2019/>

A magyar országjelentés szerepel a közlemények jegyzékében, elérhetősége pedig:
<https://iscweb.org/wp-content/uploads/2020/05/Hungary-National-Report-Wave-3.pdf>

Itt a legfontosabb hazai eredményeket foglaljuk össze röviden.

- A magyar gyerekek többsége elégedett családi és otthoni körülményeikkel, ahol élnek, biztonságban érzik magukat otthonukban. Úgy érzik, van lehetőségük, helyük a tanulásra otthonukban, a gyerekek valamivel több mint felének van saját szobája.
- A magyar gyerekek többsége elégedett az őket körülvevő tárgyi környezettel, ruháikkal, dolgaikkal. A lakásuk felszereltsége, beleértve az internetet is, megfelelő számukra, (bár a mintából kirajzolódó kép a lakáskörülményekről valószínűleg jobb az átlagnál).
- A magyar gyerekek többsége elégedett baráti kapcsolataival, úgy érzi, van elég barátja, akikkel megbeszélheti a problémáit. Szabadidejük eltöltéséről is a többség véleménye pozitív.
- Az elégedettség különféle területei közül a magyar gyerekek az iskolát látják a leginkább kritikusan. A diákléttel való elégedettség alacsonyabb mértékű, mint átlagos elégedettségük életük más vonatkozásaival. Ugyanakkor biztonságos helynek tartják iskoláikat. Viszont más területekhez képest az iskolában kevésbé látnak beleszólási lehetőséget az őket érintő kérdésekbe. Mérsékeltnek tekinthető az elégedettségük azzal is, ahogyan tanáraik törődnek velük vagy támogatják őket.
- Jellegzetes, hogy az elégedettség kérdéseknél, a fiatalabb tanulók átlagai mindig magasabbak, mint az idősebbeké; a 8-10-12 éves korosztályokban a 0-10 fokú skálán mért elégedettség csökken az életkor növekedésével. Emellett a fiúk általában elégedettebbek, mint a lányok.

Az első nemzetközi összehasonlító tanulmányt a kutatásból a Társadalmi Riport 2020 kötetben jelentettük meg (ld. Közlemények). Ebben az országoknak csak egy szűkebb körét vizsgáljuk – európai országokat, ahol a 10 és 12 éves tanulók adatai országosan rendelkezésre álltak. Így a magyar eredményeket néhány más volt szocialista országhoz hasonlítottuk (Észtország, Horvátország, Lengyelország, Románia) és néhány nyugati országhoz (Belgium, Finnország, Németország, Norvégia, Wales). Az elemzésben az országok összehasonlításakor a nemzetközileg is validált jóllét skálákra koncentráltunk, amelyek egységes módszertan alapján kerültek kidolgozásra, um. Subjective Well-Being Scale; Domain Based Well-Being Scale; Psychological Well-Being Scale; Positive and Negative Affects Scale. (A mérési skálák bemutatást ld. a tanulmányban.)

Az ISCWeB adatokon az említett 10 országra vonatkozó nemzetközi összehasonlítás legfontosabb eredményei a következők.

- A volt szocialista országokat tekintve Magyarországon a 10-12 éves tanulók kevésbé elégedettek, mint Romániában vagy Horvátországban, de elégedettségük magasabb, mint Észtországban vagy Lengyelországban. Érdekes módon a nyugati országokban az tanulói jóllétre vonatkozó eredmények rosszabbak, ami nem feltétlen jelenti, hogy ott valóban kedvezőtlenebb a helyzet. Egy lehetséges értelmezés az is, hogy az ott élő diákok kritikusanabbon mondták el a véleményüket.
- A különféle skálák közül nemzetközi összehasonlításban relatíve rosszabb átlagok a magyar tanulóknál a pszichológiai skála (PSWBS) esetében mutatkoznak. Érdeemes kiemelni ezzel kapcsolatban, hogy az átlagnál rosszabb elégedettségi válaszok az iskolai életre vonatkozóan és az alacsonyabb értékek a pszichológiai skálán valószínű

összefüggnek. A poroszos szellemű, rendre és fegyelemre épülő hazai iskolai oktatási rendszerben sérül a tanulók lelki egészsége, rosszabbul érzik magukat az iskolában.

- Általános jelenség, hogy az életkor előrehaladtával csökken az elégedettség és hogy a fiúk az elégedettebbek.
- A szubjektív tanulói jóllét alakulását vizsgáltuk egy további lényeges háttérváltozó mentén, ami az anyagi helyzet volt. Ennek egy olyan indikátoráról volt adatunk, hogy a gyermek mennyire aggódik a család pénzügyei miatt. Nem meglepő módon ez az aggodalom csökkenti a jóllét érzetet, de nem azonos módon a különböző országokban. Az aggodalom okozta deficit kisebb a volt szocialista országokban, Magyarországon is. A magyar gyerekeknél ismét a pszichológiai jóllét skáláján látszik erősebb romlás.
- Lehetséges magyarázat, hogy a volt szocialista országokban a családok rossz pénzügyi helyzete „megszokottabb” és kevésbé sokkolja akár a gyerekeket sem. Az anyagiak miatti aggodalom inkább rontja a szubjektív jóllétet a skandináv országokban, ahol az ilyesmi talán valóban kevésbé része a családok mindennapi életének, így – ha mégis előfordul – a gyerekek azt sokkal súlyosabban élik meg.

Saját adataink nemzetközi összehasonlító elemzése mellett egy másik összehasonlításra is sor került, ahol arra voltunk kíváncsiak, hogy az ISCWEB magyar adatai mennyire hasonlóak más hazai jóllét kutatásokhoz, amelyek a HBSC vagy a PISA keretében folytak Magyarországon. Ennek alapján úgy tűnik, hogy adatainkban a gyerekek szubjektív jóllétének mértéke hasonló ahhoz, amit a HBSC felvételek mutatnak; illetve a szubjektív jóllét mintázata is azonos: az idősebbek esetében az elégedettség alacsonyabb; a fiúk elégedettebbek, mint a lányok. Mivel a PISA kutatás célcsoportja idősebb (15 évesek), nem meglepő, ha az elégedettség mértéke kisebb. A nemek szerinti különbség viszont ugyanaz: a fiúk elégedettebbek. A kapcsolódó publikáció az Oktatás-Kutatás-Innováció című folyóiratban jelent meg 2021-ben (ld. Közlemények).

Kapcsolat a szülők és az iskola között, a szülői háttér hatása a gyerekek jóllétére, elégedettségére

A projekt részeként nagyon hasznos együttműködést alakítottunk ki egy másik NKFI kutatással (Nagy Beáta, Versenyfutás az idővel, NKFI K120086). A két kutatásban meglévő számos közös pont olyan szinergiát tett lehetővé, amiből a szülői háttér a tanulói jóllét kapcsolatára vonatkozóan két közös tanulmány is elkészült, amelyek meg is jelentek 2022-ben illetve 2023-ban (ld. Közlemények).

Ezek a tanulmányok azt vizsgálták, hogy a különböző objektív és szubjektív szülői jellemzők hogyan befolyásolják a serdülők szubjektív jóllétét. Az adatok alapján lehetőségünk volt 14 hasonló, az élet különféle területeivel való elégedettségre irányuló kérdés elemzésére a két generáció esetében. A szubjektív jóllét generációk közötti átörökítésének folyamatát széles társadalmi-demográfiai kontextusban vizsgáltuk, figyelembe vettük a szülők iskolázottságát, a család anyagi helyzetét, valamint a nemek szerinti, életkori és regionális eltéréseket is.

Eredményeink szerint a szülők elégedettsége az életükkel, valamint a családi és munkahelyi kapcsolataikkal befolyásolja elsősorban az utódok szubjektív jóllétét. A családi háttér elemei közül az anyagi helyzet fontosabb tényező, mint a szülői iskolázottság. A serdülők életkora szerint eltérés mutatkozik az eredményekben, a fiatalabbak esetében mutatkozik erősebb hatás. Nemek szerint viszont nem találtunk különbséget.

Az elemzés kitért arra is, hogy a szubjektív jóllét generációk közötti átörökítése összefügg az intenzív szülői magatartással. Ha a szülők többet foglalkoznak a gyerekekkel, ez a serdülők szubjektív jóllétére pozitívan hat. Az elemzés számításba veszi a szülő nemét, hogy milyen különbség van az anyák és az apák között a szubjektív jóllét átörökítése során és erősebb hatásokat mutat ki az anyák esetében. További nemek szerinti különbség, hogy a szubjektív jóllét generációk közötti átörökítése az intenzív szülői magatartás közvetítésével erősebb a lánygyerekek esetében.

Amellett, hogy milyen a szülők és gyerekeik viszonya, a tanulói jóllét alakulásában a szülő és az iskola közti kapcsolat is szerepet játszik. Szintén egy intézmény- és kutatásközi szinergia révén (Debreceni Egyetem, Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet) valósult meg egy erre vonatkozó másodelemzés. Túl a témaválasztáson, szülői részvétel az iskolai életben, ezt a kutatást az is motiválta, hogy ellentétben saját projektünkkel, ahol az egyházi fenntartású iskolák alulreprezentáltak voltak, ennek az elemzésnek éppen az lett a fókusza, hogy a szülők és az iskola közti kapcsolat különbözik-e aszerint, hogy állami (világi), vagy egyházi fenntartású iskoláról van szó. A vonatkozó szociológiai elmélet szerint a szülői részvétel, bevonódás erősebb az egyházi iskolák esetében.

Kutatásunk Magyarország vonatkozásában nem teljesen igazolta ezt a várakozást. A szülők nagy szerepet tulajdonítanak az iskolaválasztásban annak, hogy milyen fenntartású az iskola, amennyiben azt feltételezik, hogy az iskola világi vagy vallási jellege meghatározza azt, hogy az iskola légköre mennyire lesz társadalmilag és kulturálisan homogén, illetve biztonságos a gyerek számára. Ugyanakkor a szülők kapcsolata az iskolával később már nem mutat jelentős különbséget aszerint, hogy az iskola melyik szektorhoz tartozik. A szülői háttér jellege, főleg a vallásosság mértéke, inkább mutat összefüggést azzal, hogy a szülők milyen mértékben vonódnak be gyerekeik életébe, mennyire foglalkoznak, törődnek velük, akár az otthoni tanulást, akár az iskolai előmenetelt tekintve. Az adatok alapján, praktikusán azonban a szülők leginkább akkor lépnek kapcsolatba az iskolával – túl azon, ha a tanár ténylegesen behívja őket – ha a gyerek konkrétan panaszkodik valamely iskolai problémája miatt. Úgy tűnik, hogy a szülők – miután az iskolaválasztással reményeik szerint megfelelő környezetet biztosítottak gyermekük számára – a továbbiakban alapvetően már az iskola feladatának tekintik, hogy a gyerek nevelése, iskolai tanulmányai, tanulói jólléte megfelelő legyen. Az erre vonatkozó tanulmány a *Journal Of School Choice* folyóiratban jelent meg 2023-ban (ld. Közlemények).

Az iskolai közeg és a tanulói jóllét illetve eredményesség

A projektzáró beszámolóban ebben a részében mutatjuk be azokat a (frissebb) eredményeket, amelyek még csak konferencia előadások formájában voltak disszemináció részei, legfeljebb konferenciakötetben jelentek meg, de folyóirat publikációig még nem sikerült eljutni. Ezek az elemzések főleg az iskolai környezet és a gyerek-jóllét kapcsolatára irányulnak, tekintettel arra, hogy a nemzetközi összehasonlítás eredménye alapján a magyar általános iskolai tanulók más országok tanulóihoz képest kevésbé elégedettek iskolai körülményeikkel, tanáraikkal, azzal, amit tanítanak nekik, illetve amennyire törődnek velük. A beszámolóban ebben a részében a kutatási eredményeket néhány, az előadásokból kivett (angol nyelvű) diával is illusztráljuk. Magukat a konferencia részveteleket a beszámoló végén Függelékben is felsoroljuk, de a Közlemények táblázatban is szerepelnek.

1.

Az első ilyen elemzésben az általános tanulói jóllét meghatározó tényezőit vizsgáltuk. A függő változóként felhasznált kérdés arra vonatkozott, hogy a tanuló szerint „általában milyen iskolásnak lenni”, s a válaszok egy 0-10 fokú skálán szerepelnek. A magyarázó változók három köre pedig felölelte

1) a családi környezetet, ami több változó alapján létrehozott faktor (családi törődés, segítség, biztonság, a gyerek véleményének figyelembe vétele, a szülőkkel való közös döntéshozatal);

2) a baráti közeget, ami szintén több változó alapján létrehozott faktor (baráti segítség, iskolatársi segítség, a barátokkal való jó kapcsolat);

3) iskolai környezet, ami szintén több változó alapján létrehozott faktor (tanári törődés, segítség, a tanuló elégedettsége azzal, hogy a tanárok mennyire veszik figyelembe a véleményét, illetve mennyire szólhat bele döntésekbe, az iskolai biztonság érzete).

Emellett az elemzés használ kontroll változókat, mint a gyerek neme és kora, lakóhelye, etnikum (magát romának sorolta be), vallásosság (magát hívőnek sorolta be), szubjektív egészségi állapota, a család anyagi helyzete, összetétele (testvérek, háztartásméret).

A statisztikai modellezés (regressziós elemzés) eredményként a legfontosabb tényező (talán nem meglepő módon) az iskolai támogató közeg. Vagyis ha a tanuló úgy érzi, hogy a tanárok törődnek vele, segítenek neki, ha valami baja van, meghallgatják, és figyelembe veszik, amit mond, lehetősége van beleszólni azokba a dolgokba, amelyek fontosak a számára, továbbá ha biztonságban érzi magát az iskolában – akkor az iskolás léttel való elégedettsége is magasabb lesz. A családi támogatás sem elhanyagolható, de hatása nem ilyen erős, a baráti közeg pedig nem erősíti szignifikáns módon azt, hogy általában milyen iskolásnak lenni. Fennáll a már többször említett nemek szerinti különbség a lányok javára, de az itt vizsgált kérdésben nem mutatkozik különbség az évfolyamok között. Ezeket a kutatási eredményeket a XXI.

Országos Neveléstudományi Konferencián mutattuk be és a kapcsolódó konferenciakötetben jelentek meg (ld. Közlemények).

Egy másik konferencia előadás (ld. Függelék 1. tétel) ugyanezt a témát vizsgálta, de abban az elemzésben kísérletet tettünk egy többszintű elemzésre, amennyiben a tanulói szinten mért változók mellett a statisztikai modellben szerepeltek iskolai szintű adatok is. Gyakorlatilag a tanulói adatbázishoz hozzárendeltük az egyes tanulók saját iskolájára vonatkozó intézményi adatokat (KIR-STAT). Ennek alapján a – még további ellenőrzést kívánó – eredmények azt mutatják, az iskolai intézményi jellemzők közül lényeges a tanár / diák arány (ha alacsonyabb, növeli a tanuló iskolai jóllétét), a tanár hiánya (negatív hatás a jóllétre) és az idős, 60 év feletti tanárok aránya (szintén negatív hatás a jóllétre). Tervezzük, hogy folytatjuk ezt a kutatási irányt, mivel az eredmények (tanárok hiánya, idős tanárok) kifejezetten aktuális oktatás- vagy társadalompolitikai szempontból. Nehézséget jelent, hogy (talán nem véletlenül) az iskolai szintű adatokhoz való hozzáférés sokkal nehezebb pillanatnyilag, mint pár évvel korábban.

2.

Egy következő (szintén még csak konferencián bemutatott) elemzésben azt vizsgáltuk, hogy az iskolai közeg különböző összetevőiehez kapcsolódó elégedettség (elégedetlenség), hogyan függ össze az általános gyerek-jóllét két dimenziójával, az étellel való elégedettséggel és a boldogsággal). A konkrét kérdések (0-10 fokú skálán mérve):

- Mennyire vagy elégedett általában az életeddel?

- Mennyire értesz egyet? Örülök az életemnek.

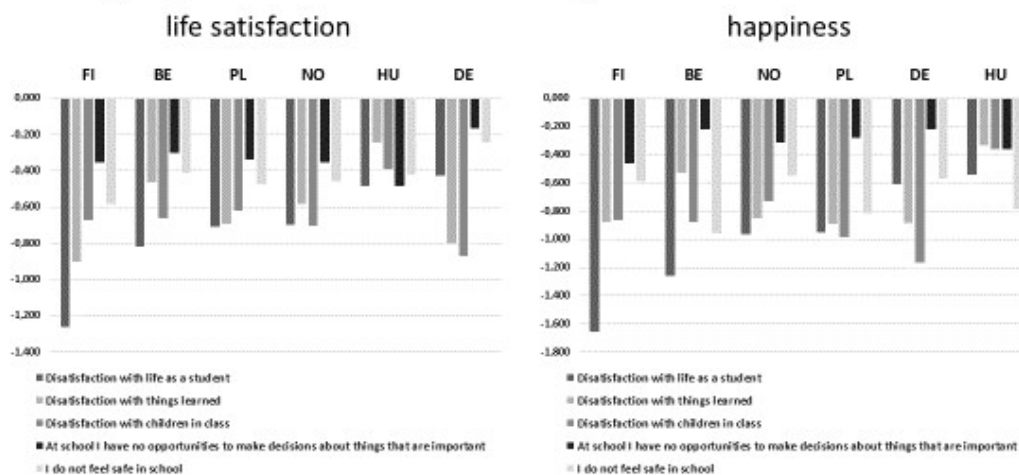
Ezt az elemzést az motiválta, hogy a magyar általános iskolai tanulók esetében a már említett ellentmondást tapasztaltuk, hogy az étellel való elégedettségük és a boldogságuk mértéke magasabb, az iskolai körülményekkel való elégedettségük mértéke viszont alacsonyabb,

nemzetközi összehasonlításban. Az iskolai közegre vonatkozó elégedettség kérdések (0-10 fokú skálán mérve) a következők voltak:

- Mennyire vagy elégedett a következőkkel?
- - - Azzal, hogy általában milyen iskolásnak lenni.
- - - Azokkal a dolgokkal, amiket az iskolában tanultál.
- - - A többi gyerekekkel az osztályodban.
- Az iskolában van lehetőségem dönteni olyan dolgokról, amik fontosak nekem.
- Biztonságban érzem magam az iskolában

Mivel arra voltunk kíváncsiak, hogy az iskolai körülményekkel való elégedetlenség mennyire csökkenti az élettél való elégedettséget illetve a boldogságot, a fenti öt kérdést negatívra fordítottuk (hogy elégedetlenséget mérjen), miáltal a statisztikai modell (regressziós elemzés) becslései is negatívak lettek. Az elemzést nem csak Magyarországra végeztük el, hanem öt másik országra is (Belgium, Finnország, Lengyelország, Németország, Norvégia). Az előadás prezentációjából kiválasztottuk azt az ábrát, amely ennek a modellnek az eredményét mutatja. (A szóban forgó konferencia a Függelék 3. tétele.)

The role of school dissatisfaction in deteriorating SWB (regression estimates)

Eszerint a magyar gyerekek körében az iskolai körülmények különböző aspektusaival való elégedetlenség valóban viszonylag kevésbé csökkenti akár az élettél való elégedettséget, akár a boldogságot. A legnagyobb negatív hatás a boldogságra vonatkozik, amennyiben az iskolai biztonságérzet hiányzik. Nagyobb hatások mutatkoznak Finnországban vagy Belgiumban, ahol a tanulói léttel való elégedetlenség erős negatív hatást mutat az élettél való elégedettségre vagy a boldogságra. A magyar eredményekhez viszonylag közel áll a német tanulóknál mutatkozó összefüggés, de a német tanulók esetében is az iskolában tanított dolgokkal, vagy az osztálytársakkal való elégedetlenség erősebben csökkenti az élettél való elégedettséget illetve a boldogságot, mint a magyar iskolások esetében.

3.

Az előbbi elemzést alakítottuk át, fejlesztettük tovább egy évvel később, egy következő konferencia előadásra. (Ld. a Függelék 4. tétele.) Ez az elemzés két ponton tér el az előzőtől: 1) A függő változók közé az élettél való elégedettség és a boldogság mellé odakerül az iskolai körülményekkel való elégedettség is, vagyis az a három kérdés is, hogy a tanuló mennyire

elégedett azzal, hogy általában milyen iskolásnak lenni; azokkal a dolgokkal, amiket az iskolában tanul; illetve a többi gyerekkel az osztályban. 2) Új magyarázó változókat vontunk be az elemzésbe, amelyeket eddig még egyáltalán nem használtunk fel a projektben és ez az iskolai bántalmazás (bullying). Itt tehát az a kutatási kérdés, hogy a gyerek-jólét különféle aspektusait az élet egészét, illetve az iskolás létet tekintve, mennyire rontja le az iskolai bántalmazás. Erre vonatkozóan kutatásunk három kérdést tartalmazott:

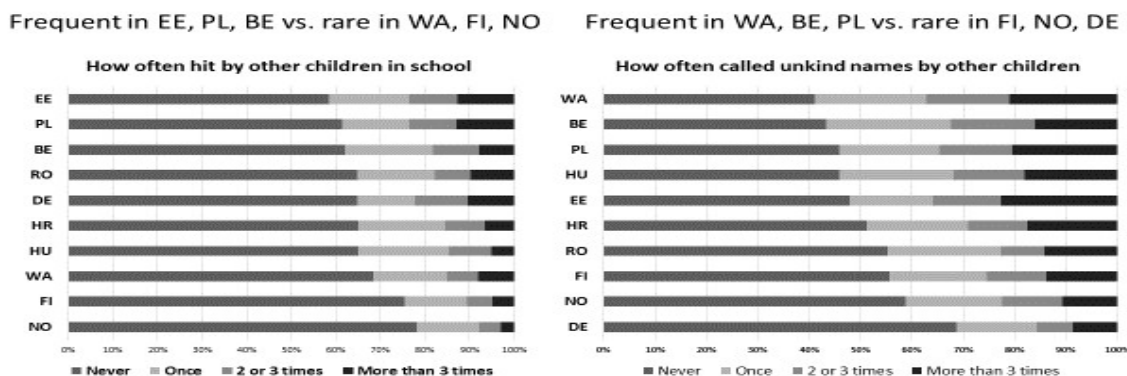
- Az elmúlt hónapban milyen gyakran történtek meg veled a következő dolgok?
- - - Másik gyerek megütött az iskolában (fizikai bántalmazás)
- - - Másik gyerek csúfolt, gúnynéven nevezett az iskolában (verbális bántalmazás)
- - - Az osztálytársaid kihagytak valamiből, kiközösítettek (lelki bántalmazás)

A válaszlehetőségek: soha, egyszer, kétszer vagy háromszor, több, mint háromszor voltak. (Sajnálatos módon az ISCWeB kérdőívben nem kérdeztek rá az interneten történő bántalmazásra, ez korlátozta a kutatási lehetőségeket.)

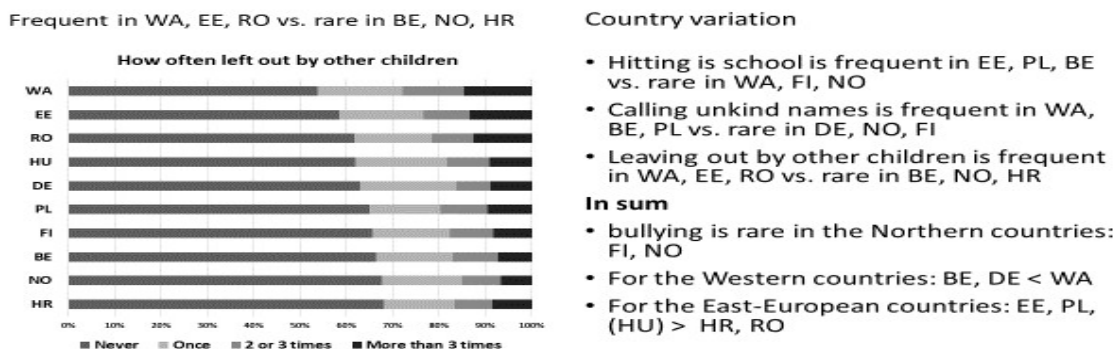
Ebben az elemzésben összesen 10 ország adatait használtuk fel: Belgium, Észtország, Finnország, Horvátország, Lengyelország, Magyarország, Németország, Norvégia, Románia és Wales.

Az előadásból vett következő két dia a bántalmazás gyakoriságát mutatja. Eszerint az iskolai bántalmazás ritkább a két skandináv országban; a nyugat-európai országok közül Belgiumban és Németországban ritkább, mint Walesben; a kelet-európai országok közül Észtországban, Lengyelországban és kismértékben Magyarországon ritkább, mint Horvátországban és Romániában.

Bullying in school (physical / verbal)

Bullying in school (psychological)

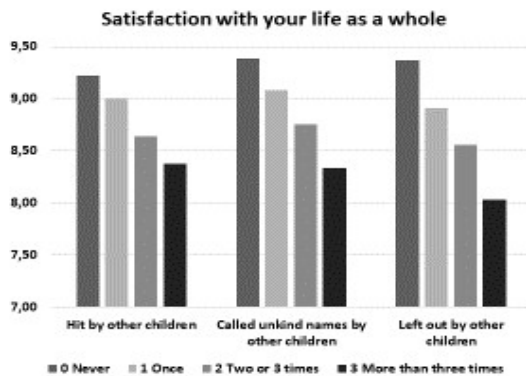

Demográfiai szempontból vannak különbségek. A verekedés és a csúfolódás a legtöbb országban inkább jellemző a fiúkra, míg a kiközösítés inkább fordul elő a lányoknál. Másrészt a verekedés és a kiközösítés inkább jellemző a fiatalabb tanulókra, a csúfolódás esetében az adatok nem mutatnak ilyen különbséget. Érdekes utalni arra, hogy az adatok a gyerekek saját válaszain, „önbevallásán” alapulnak. Ez egy lehetséges torzítás: kinél mi számít annak, hogy megütik, kicsúfolják, kihagyják valamiből. Ugyanakkor az egész jelenség látenciáját tekintve ezek az adatok véleményünk szerint mégis jól használhatók.

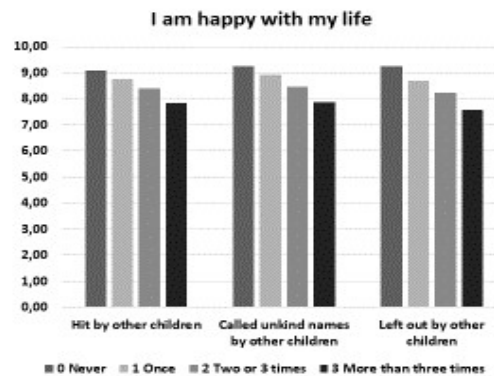
Az összes ország adatain összevontan elvégzett kétváltozós elemzés valóban egyértelműen mutatja, hogy a gyerek-jóllét bármelyik összetevőjét rontja az iskolai bántalmazás. Minél gyakrabban fordul elő ennek bármely itt szereplő formája, ez csökkenti az étellel való elégedettséget, a boldogságot, illetve a tanulói léttel, az iskolai tanulmányokkal vagy az osztálytársakkal való elégedettséget.

Bivariate analysis: maltreatment and overall SWB

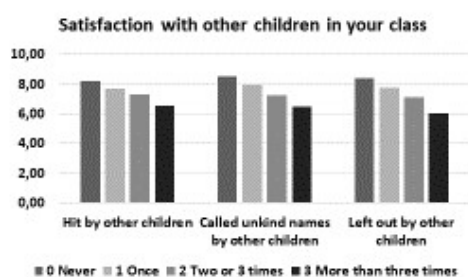
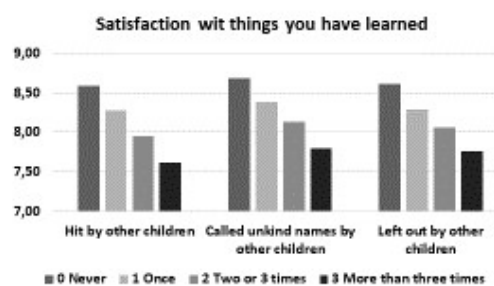
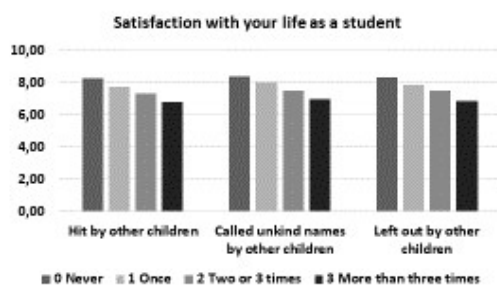
Satisfaction declines as frequency of bullying increases

Happiness declines as frequency of bullying increases

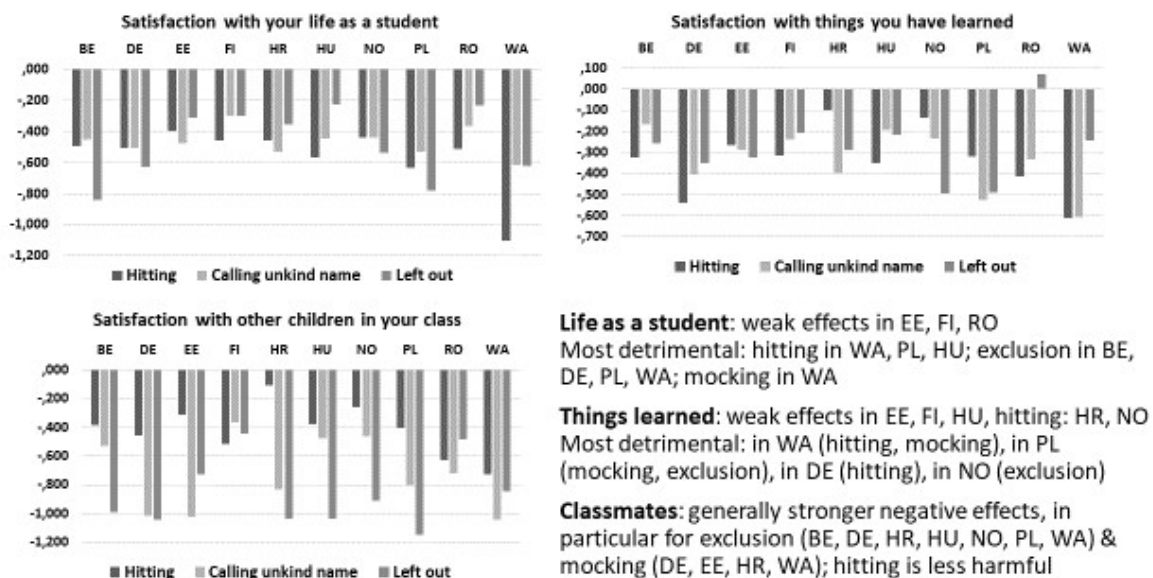
Bivariate analysis: maltreatment and school SWB

Rising frequency of maltreatment results in a decrease in school SWB, as well

A gyerek-jóllét és az iskolai bántalmazás kapcsolatát vizsgáló többváltozós elemzésben (regressziós modellek) a bántalmazás három formája esetében negatív hatásokat látunk, mivel ezek csökkentik a gyerek-jóllét különféle formáit. Az erre vonatkozó eredményekből itt az iskolai elégedettségre vonatkozóak mutatjuk be. A modelleket minden országra külön-külön megvizsgáltuk. Az ábra ebből adódóan meglehetősen bonyolult, mivel 10 országról van szó, három függő változót tartalmaz, és minden ország és elégedettségi forma esetében három negatív becslés szerepel, amelyek megmutatják, hogy a bántalmazás adott formája mennyiben rontja az egyes elégedettségi szempontokat az adott országban. A becslések esetében figyelembe vettük a nemek és az életkor hatását, nevezetesen hogy – mint szó volt róla – a fiatalabb tanulók és a fiúk alapvetően elégedettebbek.

Country variation: maltreatment and school SWB

Az elemzés azt mutatja, hogy a legerősebb negatív hatások az osztálytársakkal kapcsolatban jelentkeznek, nem meglepő módon, hiszen ők a „bántalmazók”. Ezen belül különösen rossz, ha valakit kihagynak az osztálytársai, ez a legtöbb országban így van. Kevesebb országra jellemző a csúfolás negatív hatása, a verekedés pedig relatíve kevésbé rontja az elégedettséget az osztálytársakkal. A két másik kérdés (tanulói lét, tanulmányok) esetében több az országok közötti különbség. Gyenge hatások mutatkoznak a skandináv országokban, ahol ritkább volt a bántalmazás egyébként is. Ugyanakkor bizonyos országokban, a bántalmazás hatása akkor is erős, ha az nem olyan gyakori (Belgium vagy Németország). Előfordul, hogy a bántalmazás gyakori és erős a negatív hatása (Lengyelország, Wales), vagy hogy a gyakoriság ellenére nincs erős hatás (Észtország). Magyarországon a bántalmazás mértéke nem volt kiugró és a negatív hatások sem különösebben nagyok, de a kiközösítés a magyar tanulóknál is erősen rontja az osztálytársakkal való viszonyt. Az országok közti különbségek magyarázata még hiányos ezen a ponton.

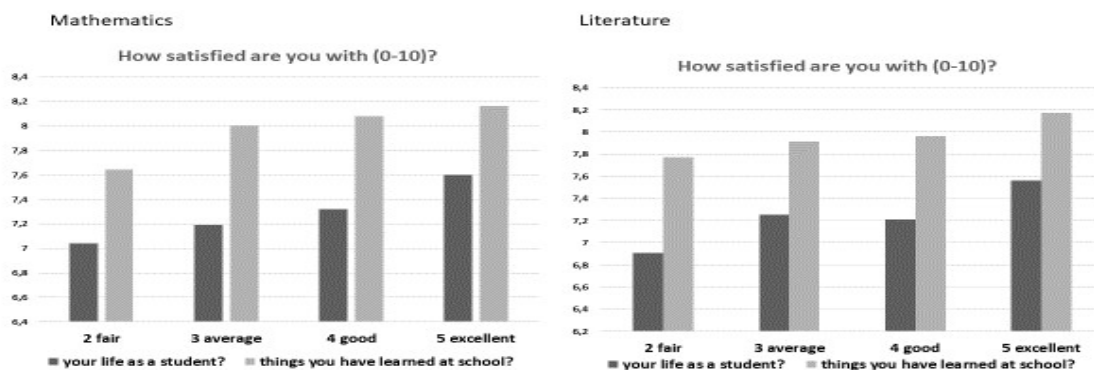
4.

Végül még egy kutatásról tudunk beszámolni, ahol a kutatási kérdés arra vonatkozott, hogy a tanulók szubjektív jólléte és elégedettsége, illetve az iskola légköre, az előzőekben felhasznált bántalmazási adatok alapján, mennyiben befolyásolja a tanulmányi eredményeket. (Ez az előadás a Függelék 5. tétele.)

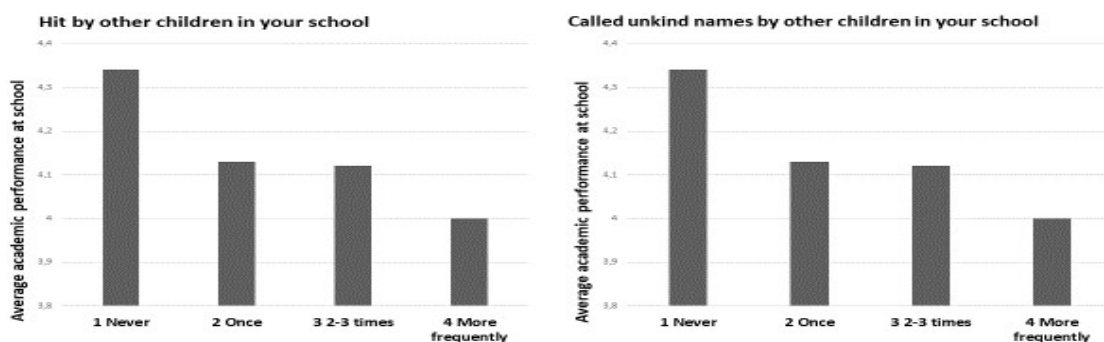
Ennek az elemzésnek a függő változója a pedagógus kérdőívből származik, ahol az osztályfőnök megadta a kutatásban szereplő tanulók tanulmányi eredményét, egyrészt a tanulmányi átlagot, másrészt a matematika és az irodalom osztályzatukat (2-től 5-ig terjedő skálán). Itt természetesen arra számítunk, hogy a nagyobb elégedettség az iskolával és a tanulmányi előmenetel pozitívan, míg a bántalmazás gyakoribb előfordulása és az iskolai teljesítmény negatívan kapcsolódik egymáshoz. Ezt az elemzést csak magyar adatokon végeztük el, más országok tanulóinak esetében nincsenek adatok az iskolai osztályzatokról. A kutatásban figyelembe vettük a családi hátteret is (szülői iskolázottság, könyvek száma a családban, anyagi körülmények), illetve a tanuló demográfiai jellemzőit (nem, évfolyam, lakóhely).

A kétváltozós összefüggések igazolják a kétféle, eltérő irányú összefüggést. Ezt két ábrával illusztráljuk a projektzáró beszámolóban. Az első ábrán a matematika és az irodalom jegyek összefüggése látható két elégedettségi kérdéssel. Minél jobb tanuló egy diák bármelyik tárgyból, annál inkább elégedett akár azzal, hogy milyen iskolai tanulónak lenni, akár azzal, hogy mit tanul az iskolában. Hangsúlyozzuk, hogy összefüggésről beszélünk, nem oksági viszonyról. Nem tudhatjuk, hogy valaki azért elégedett, mert jobb tanuló, vagy azért jobb tanuló, mert elégedettebb. A másik ábrán a tanulmányi átlagot mutatjuk be két bántalmazási mód tükrében: a verekedés és a csúfolás. A kapcsolat itt is egyértelmű és ellenkező irányú. Minél gyakoribb a bántalmazás (bármely formában), annál rosszabb a tanuló átlagos iskolai tanulmányi eredménye. Ismét nem beszélünk oksági összefüggésről.

Performance and satisfaction with school

The influence of bullying on achievement

Utolsó ábránk a teljes elemzés egy szegmenséről ad képet. A többváltozós statisztikai modell négy lépcsőben vizsgálja az átlagos tanulmányi eredménnyel való összefüggést (OLS regresszió). Az 1. lépcső szerint a lányok, a fiatalabbak és a városiak jobb tanulók. A 2. lépcső mutatja, hogy az anya iskolázatlansága rontja, diplomás végzettsége javítja a gyerek iskolai eredményét. Szintén „jól jön” a jobb kulturális háttér (több könyv), illetve ha nincsenek anyagi problémák. A 3. lépcsőben mindezen tényezők mellett szignifikánsan javítja a tanulmányi eredményt az elégedettség. (A modellben csak egy változó szerepel, mivel az elégedettségi kérdések korrelálnak egymással. Az eredmény nem más akkor sem, ha más elégedettségi változót használunk.) Végül a 4. lépcsőben látjuk két bántalmazási esemény negatív hatását, ezek rontják a gyereke tanulmányi előmenetelét. Kissén tán csökken az elégedettség kedvező hatása is. Minden más változóval való kapcsolat lényegében marad változatlan.

Tisztában vagyunk vele, hogy egy ilyen modell oksági összefüggést sugall, de fenntartjuk, hogy itt összefüggéseket mutatunk ki. Okságról leginkább a 2. lépcsőben lehet beszélni, a családi háttér Magyarországon más kutatások (PISA adatok) szerint is „magyarázza” az iskolai teljesítményt. A tanulói elégedettség vagy a bántalmazás esetében nem lehet ilyen értelemben okságról beszélni.

Predicting average academic performance

Predictors	M1 Student's attributes	M2 Parental background	M3 Satisfaction with school	M4 Marginalization bullying
Gender (girl=1)	0.211***	0.205***	0.201***	0.178***
Age	-0.149***	-0.132***	-0.127***	-0.137***
Urban (=1) / rural	0.292***	0.143***	0.143***	0.130***
Mother has primary education		-0.278***	-0.286***	-0.285***
Mother has tertiary degree		0.180***	0.182***	0.172***
Number of books / 100		0.014***	0.014***	0.015***
Family lives without financial problems		0.095**	0.093**	0.089**
Family lives with difficulties on present income		0.011	0.015	0.029
How satisfied are you with things you have learned at school?			0.019**	0.014*
Hit by other children in school				-0.113***
Called unkind names by other children in school				-0.066*
Constant	5.863***	5.715***	5.505***	5.760***
Adjusted R Square	0.155	0.276	0.279	0.291

Significance: ***p<0.001, **p<0.01, *p<0.05

Módszertani kutatási eredmények

Kihhasználva a fentebb már említett szinergiát a saját, illetve az NKFI K120086 projekt között, a két kutatás két adatbázisát, amelyekben hasonló korú gyerekekre vonatkozóan hasonló elégedettségi kérdések szerepeltek, szisztematikusan összedolgoztuk. Ennek során pontosan összehasonlíthatóvá tettük ezeket a véleménykérdéseket, valamint a tanulókra, illetve a szüleikre vonatkozó háttérváltozókat is.

Ez az elemzés így végeredményben 12, részben az iskolára, részben az otthonra vonatkozó elégedettségi elemet vizsgált 12-14 éves magyar gyerekek körében. A két felmérésből származó adatok módszertani érdekessége, hogy az egyik felvétel egy otthoni, lakáson,

kérdőbiztossal végzett felmérésből való (N=531), míg a másik egy iskolai, önkitöltős kérdőívvel végzett felmérésből való (N=976). Feltételeztük, hogy ezek a felmérési helyszínek eltérő környezetet képviselnek (az iskola hivatalosabb, az otthon informálisabb; ugyanakkor az önkitöltés esetleg őszintébb, mint a kérdezőnek való válaszadás) és mindez eltérően befolyásolja a tanulók elégedettségének mértékére vonatkozó eredményeket. Ennek a másodelemzésnek tehát az a célja, hogy az általános iskolai tanulók (egy nehéz adatfelvételi, kutatási célcsoport) esetében melyik módszerrel, milyen valószínűséggel juthatunk érvényesebb, megbízhatóbb adatokhoz.

A módszertani kutatások alapos statisztikai elemzési eljárásokat kívánnak. Bár a 12 mérés a tanulói elégedettségre vonatkozóan 0-10 pontos skálán történt, az elemzés módszeréül az ordered logit regressziós becslést választottuk. Esetünkben a fő független változó a helyszín, iskola vagy otthon (vagyis egy dummy mérés). A statisztikai modellezés három lépcsőben történt: (1) a helyszín főhatása; (2) a kontroll változók: nem, életkor, lakóhely, háztartásméret, egyszülős család, nagyszülő a háztartásban, az anyagi helyzetének szubjektív értékelése, a gyermek iskolai teljesítménye; (3) interakciós hatások.

Az eredmények azt mutatják, hogy az iskolai felmérés során a tanulók elégedettebbek az otthonukra vonatkozó kérdésekkel, miközben az otthoni felmérés során elégedettebbek az iskolai helyzetükkel. Általánosságban az elégedettség erősebb az iskolai kérdezés esetében, a kontroll változók figyelembe vételével is. Tehát fennáll az a helyzet, ami ennek a módszertani kísérletnek az elvégzését motiválta: az iskolai kérdezési helyszín befolyásolja a tanulói válaszadást. Emellett különbségek mutatkoznak a nemek, valamint az iskolai teljesítmény mentén is, pl. a lányok az iskolai kérdezés során elégedetlenebbek a külsejükkel, mint az otthoni kérdezés során; vagy az iskolai kérdezés során a jobb tanulók elégedetlenebbek az iskolával, mint az otthoni kérdezés során.

Az elemzés alapján először egy konferencia előadást tartottunk (ld. Függelék 2. tétel), majd a témán tovább dolgoztunk és az elkészült angol nyelvű tanulmány jelenleg elbírálás alatt van a Field Methods folyóiratban.

Záró gondolat

A fenntartható fejlődés napjainkban az egyik kiemelt elvárás. Egyértelmű, hogy ennek a feladatnak nemcsak gazdasági tényezői vannak, hanem a jó közérzet, a kedvező közhangulat, az emberek jólléte is része annak, hogy az elvárás teljesüljön. Társadalmunkban a jóllét minősége a családokban, családi viszonyok alapján alakul. Más szociológiai kutatásokból tudjuk, a családi körülmények és a gyermekek száma, helyzete, élete szorosan összefüggnek. A gyermekek jólléte, elégedettsége, boldogsága minden gyereket nevelő szülő, család legfontosabb célja. A társadalomnak, az iskolának, a képzési rendszernek a maga szintjén hozzá kell járulnia ahhoz, hogy a családok meg tudják valósítani gyermekeikkel kapcsolatos ilyen célkitűzéseiket. Reményeink szerint a projekt visszajelzést adott arról, hogyan érzik magukat gyermekeink az otthonukban, családjukban, iskolájukban, osztályközösségükben, baráti körükben.

Visszatérve kiinduló kutatási kérdéseinkhez, az ISCWeB adatfelvétel magyar adatai szerint, a 8, 10, 12 éves iskolás gyerekek válaszai alapján, egy – esetleg meglepően – kedvező kép rajzolódott ki. Boldogságukat, biztonságérzetüket tekintve, családi helyzetükkel, a szülői gondoskodással, lakáskörülményeikkel, az anyagi helyzetükkel, baráti kapcsolataikkal, szabadidejükkel való elégedettségük szempontjából más országokhoz képest az átlagnál jobb

helyzetben vannak. Ez egyben válasz arra a kérdésre is, hogy miközben a magyar felnőtt társadalom szubjektív jólléte, boldogsága, elégedettsége nemzetközi mércével mérve más országoktól elmarad, a gyermek-jóllét esetében a magyar adatok nem ezt mutatják.

Megállhatunk-e itt vagy inkább érdemes azon gondolkodni, mi van a mért eredmények mögött. Egyfelől a szakirodalom arra hívja fel a figyelmet, hogy a gyerek-jóllét kutatásokból kirajzolódó kép gyakorta pozitívabb, rózsaszínűbb világot ír le annál, mint amikor kutatók objektív adatok alapján, akár normatív szempontok szerint vizsgálják a gyermekeket érintő hátrányokat, egyenlőtlenségeket. Ez persze nem csak a magyar gyerekekre igaz. Másfelől utaltunk arra, hogy milyen adatfelvételi nehézségekkel, torzító, szelektivitási hatásokkal kellett szembenéznünk a kutatás során. Nem zárhatjuk ki ezért, hogy a magyar adatok alapján ebben a projektben felülmértük a 8, 10, 12 éves iskolás gyerekek szubjektív jóllétét, elégedettségét.

Éppen ennek a megállapításnak (kutatási limitációnak) a tükrében gondoljuk talán a projekt legfontosabb eredményének, hogy a magyar iskolai tanulók mennyire nem elégedettek az iskolájukkal, tanáraikkal, osztálytársaikkal, egész tanulói létükkel. Ebből a szempontból az is fontos, hogy itt 2018 tavaszi adatokról beszélünk, amikor az iskolák helyzete, a pedagógusok helyzete, a közoktatás egész állapota nem volt olyan látványosan kiélezett, mint most. Nem zárhatjuk ki azt a feltételezést, hogy ugyanazokra a kérdésekre ma még kedvezőtlenebb válaszokat adnának a tanulók, illetve ma már az iskolai „nem-jóllét” erősebb hatással lenne a fiatalok általános elégedettségére az élettel, vagy a boldogsággal kapcsolatban, mint ahogy ez a régebbi adatokból kitűnt.

Bár ezzel a beszámolóval ez a projekt formálisan befejeződik, az adatok elemzése folytatódik. Ahogy utaltunk rá, mind a magyar, mind a nemzetközi adatok, elérhetőek és remélhetőleg mások is megtalálják és használják majd azokat. Még fontosabb lenne, hogy a jövőben is készüljenek hasonló kutatások, adatfelvételek, amelyek a gyerek-jóllét különböző területeit vizsgálják, és még tovább jutnak olyan kutatási kérdések esetében, hogy a gyerekek jólléte, elégedettsége mennyire hat ki arra, hogyan tanulnak, teljesítenek az iskolában, milyen továbbtanulási terveket alakítanak ki, hogyan látják magukat gyermekként a világban és hogyan képzelik el magukat felnőttként a jövő magyar társadalmában.

Függelék:

A fentebb említett konferencia előadások, amelyekből még nincsen publikált tanulmány
(Közlemények között, mint absztrakt szerepeltetve)

1.

Széll Krisztián, Szabó Lilla és Róbert Péter

Individual and school factors affecting children's well-being

42nd Annual Conference of the International School Psychology Association (ISPA)

University of Cyprus, Nicosia, 2021. július 13-16. (online)

<https://2021.ispaweb.org/paper-posters/>

2.

Róbert Péter és Szczuka Borbála Júlia

Subjective well-being of children aged 12-14: Does survey setting matter?

ISQOLS Virtual Conference, Session: Methodological issues in Quality-of-Life Research II

2021. augusztus 25-28.

https://isqols.org/resources/Documents/ISQOLS%202021%20Conference_PROGRAM_updated%208.22_4pm.pdf

(p.41)

3.

Róbert Péter

School satisfaction and overall well-being: Hungary in comparative perspective

Annual conference of International Society for Quality-of-Life Studies (ISQOLS)

Quality-of-Life for Resilient Futures: Sustainability, Equity, and Wellbeing

2022. augusztus 3-6, Burlington, Vermont, USA (online előadás)

https://isqols.org/resources/Documents/ISQOLS%202022%20Conference%20Program%20080122_V1.pdf

(p.31)

4.

Róbert Péter

How Do Child Maltreatment in School Undermine Happiness and Satisfaction?

Annual conference of International Society for Quality-of-Life Studies (ISQOLS)

Session 8: Kenneth C. Land Endowed Track on the Advancement of Quality-of-Life

and Well-Being of Children

2023. augusztus 21-25. Rotterdam, Hollandia

(Program illetve absztraktkötet online nem elérhető)

5.

Róbert Péter

How Do Unhappiness and Marginalization at School Undermine Academic Performance?

The case of Hungary

XX ISA World Congress of Sociology

Session: Intersectional Approach and Inequality of Educational Opportunity (RC04-76.5)

2023. június 25-július 1. Melbourne, Ausztrália (online előadás)

<https://www.isa-sociology.org/uploads/imgen/1579-isa-wcs2023-book-of-abstracts.pdf>

(p.646.)